

РОЗДІЛ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ
ТА ФОНДОВИЙ РИНОКРОЛЬ І МІСЦЕ СТРАХУВАННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ КРАЇНИ
THE ROLE AND PLACE OF INSURANCE
IN THE ECONOMIC GROWTH OF THE COUNTRY

У статті досліджено, що страхування є важливим елементом національної та світової економіки. Адже унікальність страхового механізму полягає в тому, що він може не тільки виконувати функцію захисту майнових інтересів підприємств і громадян, але і вирішувати багато макроекономічних завдань держави. Визначено основні завдання страхування як спеціалізованої галузі економіки, які полягають у створенні ефективної системи страхового захисту. Встановлено, що з розвитком страхового ринку роль його інвестиційної функції зростає, адже існує світова тенденція щодо позиціонування страхової компанії як інституційного інвестора, котрий мобілізує капітал. Підкреслено, що роль у макроекономічних відносинах визначається сутністю самого страхування як системи страхового захисту майнових інтересів юридичних та фізичних осіб. Тому, відповідно, обсяг страхування та загальних страхових внесків займає особливе місце в системі макро- та мікроекономічних відносин й може стати макроекономічним стабілізатором національної економіки.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, майнові інтереси, страховий захист, страховики, страхувальники, страхова компанія.

The article examines that insurance is an important element of the national and world economy, as well as a significant component of the country's financial system, which contributes to economic stability, risk reduction for business and the population, as well as attracting investment. After all, the uniqueness of the insurance mechanism lies in the fact that it can not only perform the function of protecting the property interests of enterprises and citizens, but also solve many macroeconomic problems of the state. The main tasks of insurance as a specialized branch of the economy are determined, which consist in creating an effective system of insurance protection of the property interests of citizens and legal entities to ensure real compensation for losses (damage) caused as a result of various types of activity, unforeseen natural phenomena, man-made accidents, catastrophes, negative social circumstances, as well as in forming a reliable and stable environment necessary for the country's economic growth. It is established that with the development of the insurance market, the role of its investment function is increasing, because there is a global trend towards positioning the insurance company as an institutional investor that mobilizes capital. It is emphasized that the role in macroeconomic relations is determined by the essence of insurance itself as a system of insurance protection of property interests of legal entities and individuals. Therefore, accordingly, the volume of insurance and general insurance premiums occupies a special place in the system of macro- and microeconomic relations and can become a macroeconomic stabilizer of the national economy. It is substantiated that the development of the insurance market depends on the adoption by the state of well-thought-out systemic programs, expected financial, intellectual and other investments, because the state needs to carry out a number of legislative and administrative actions that should realize the powerful economic potential inherent in insurance. Therefore, it can be argued that insurance is a source of stable financing for both financial markets and the economy as a whole, since it contributes to long-term lending and investments.

Keywords: insurance, insurance market, property interests, insurance protection, insurers, insured, insurance company.

УДК 368

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-13>

Галушчак В.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фундаментальних
та спеціальних дисциплін,
Чортківський навчально-науковий
інститут підприємництва і бізнесу
Західноукраїнського національного
університету

Halushchak Valentyna

Chortkiv Educational and Scientific
Institute of Entrepreneurship and
Business of the West Ukrainian National
University

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин ставить перед країною ряд найважливіших макроекономічних завдань, які потребують швидкого та ефективного вирішення. Однак зробити це неможливо без використання цілого ряду ринкових інструментів та механізмів, серед яких один із найважливіших – страхування. Відповідно, страхування є важливою складовою фінансової системи країни, що сприяє економічній стабільності, зменшенню ризиків для бізнесу та населення, а також залученню інвестицій [4].

У сучасних умовах глобальних викликів, таких як економічна нестабільність, зміна клімату та технологічні ризики, роль страхування як механізму управління ризиками і стимулятора економічного

розвитку стає ще більш важливою. Саме тому основні завдання страхування як спеціалізованої галузі економіки полягають у створенні ефективної системи страхового захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб щодо забезпечення реальної компенсації втрат (шкоди), викликаних в результаті різних видів діяльності, непередбачених природних явищ, техногенних аварій, катастроф, негативних соціальних обставин, а також у формуванні необхідного для економічного зростання країни надійного та стійкого середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження підтверджують значну роль страхування в економічному зростанні країни, зокрема, сутність вітчизняних страхових компаній та їхню

роль в економіці розглянуто у працях Н. Внукової, М. Клапківа, І. Наумця, С. Осадця, В. Павлюка й інших науковців. Також суттєві наукові напрацювання висвітлені у роботах В. Васильєва, О. Герасименко, О. Козьменко, Н. Шелудько, О. Рогач, Р. Яковенко й ін. з питань становлення страхового ринку та його впливу на економіку України; визначення особливостей розвитку ризик-менеджменту та інновацій у страхуванні; обґрунтування ролі страхування в умовах трансформації економіки; узагальнення фінансової стійкості страхових компаній та їхньої ролі у макро-економічному контексті; визначення взаємозв'язку між розвитком страхування та економічною стабільністю. Однак, важливим питанням, яке вимагає детального вивчення, залишається з'ясування місця та ролі страхування, як вагомого синергійного елемента економіки, який запускає її та змушує рухатися швидше, в економічному зростанні країни.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення наукових розвідок щодо підтверджен-

ня особливої ролі страхування в зростанні економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У господарській та фінансовій діяльності компаній, системі життєзабезпечення людини виникає багато причин, які призводять до збитків і втрат. Відповідно різні суб'єкти економіки мають свої, цілком конкретні втрати, знищення (псування) майна, чи зниження доходів. Відтак, для відшкодування цих втрат, призначений страховий ринок, який виокремлюється як сегмент фінансового ринку, на котрому формується попит та пропозиція на страхові послуги та відповідні їм фінансові потоки, якими в тій чи іншій мірі користується населення, не фінансові компанії, банки та державні органи [7].

За роки існування в Україні, страхування довело свою фінансову надійність та стійкість, і, незважаючи на всі фінансові кризи та сьогодишню важку невизначеність, страховий ринок продовжує функціонувати, що є можливим з таких причин (рис. 1):

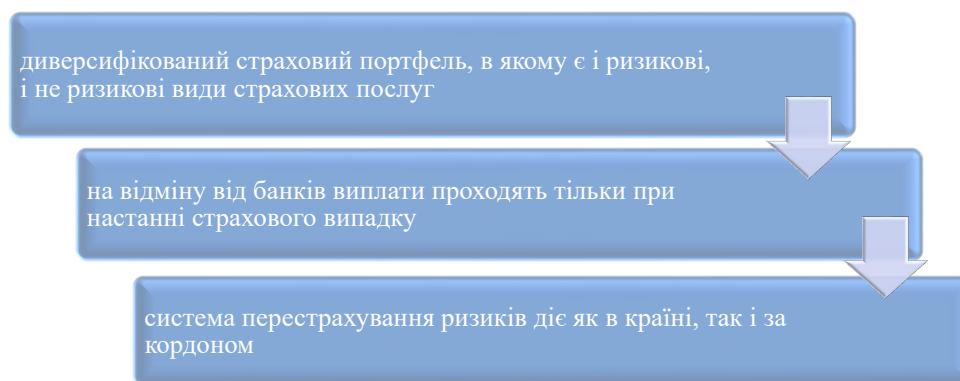

Рис. 1. Особливості діяльності страхового ринку

Джерело: сформовано автором

Зазначимо, що загальність страхування означає безпосередній зв'язок страхового ринку з фінансами компаній та населенням, банківською системою та державним бюджетом. Тому між страховиками та споживачами страхових послуг виникають стійкі фінансові зв'язки, які пов'язують страховий ринок з валютним ринком, ринком цінних паперів, банківською системою, де страхові організації розміщують свої резерви та інші інвестиційні ресурси [1]. Відповідно проведення страховими організаціями діяльності пов'язане з відрахуваннями до державного та місцевих бюджетів та позабюджетних державних фондів. Саме тому страхування характеризується як засіб полегшення настання страхових випадків для людей та організацій (беручи на себе відповідальність за ризики), а також як спосіб, котрий дозволяє продуктивно та впевнено інвестувати розум та активи окремих осіб в економіку.

На думку науковців, високий рівень економічного розвитку країни, зазвичай, призводить до більш широкого прийняття ризиків, а також розширення доступу

до фінансових послуг та підвищення рівня розвитку страхування. Це допомагає збільшити загальну ефективність фінансового сектора, зокрема, полегшити надання кредитів. Відповідно, низький рівень економічного розвитку зазвичай пов'язаний із низьким рівнем проникнення страхування, коли замість нього діють неформальні та традиційні схеми самострахування. Саме тому страхування відіграє ключову роль у стабілізації економіки під час часткових потрясінь, згладжуючи споживання людей, які стикаються з індивідуальними або загальними стресами, такими як стихійні лиха чи фінансові кризи [6].

Тому, можна стверджувати, що страхування є важливим елементом національної та світової економіки. Адже унікальність страхового механізму полягає в тому, що він може не тільки виконувати функцію захисту майнових інтересів підприємств і громадян, але і вирішувати багато макроекономічних завдань держави. Відповідно, в країнах із ринковою економікою страхування відіграє роль одного із стратегічних секторів економіки, оскільки (рис. 2):

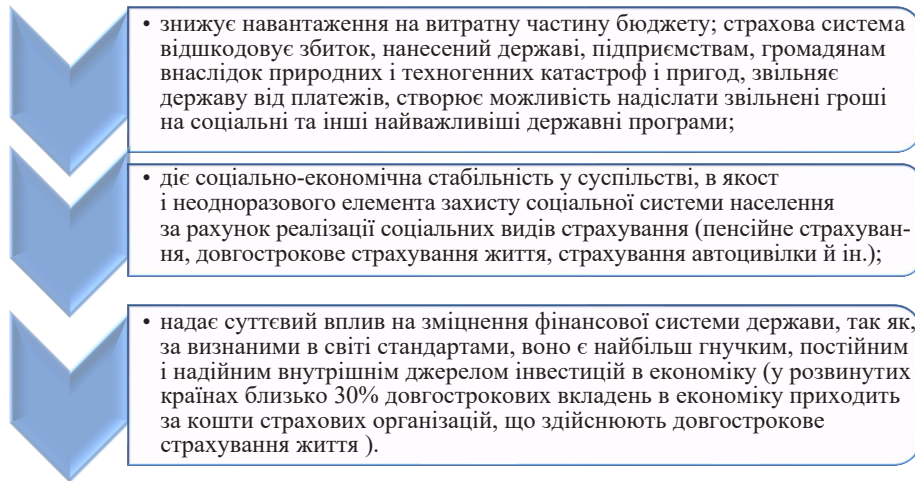

Рис. 2. Основні завдання, які вирішує страхування на макроекономічному рівні

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Відтак, необхідно зауважити, що страховий ринок виконує ряд взаємопов'язаних функцій: компенсаційну, накопичувальну, попереджувальну та інвестиційну [3].

Зокрема, компенсаційна функція страхового ринку полягає у забезпеченні страхового захисту юридичних та фізичних осіб у формі відшкодування збитків при настанні несприятливих подій, які є об'єктом страхування. У свою чергу, накопичувальна забезпечується страхуванням життя та дозволяє користуватися обумовленою у договорі страховою сумою. Банки також здійснюють накопичувальну функцію, але на відміну страховиків вони виплачують регулярні доходи власникам вкладів у вигляді відсотків, а страховики переважно разові компенсації.

Попереджувальна функція страхового ринку безпосередньо не пов'язана із здійсненням страхової діяльності. Вона працює на попередження

страхового випадку та зменшення шкоди. Відтак, страхові компанії зацікавлені в тому, щоб страхових випадків відбувалося менше, оскільки це скорочує їхні виплати, тому використовують різні превентивні заходи щодо запобігання нещасних випадків та пом'якшення наслідків стихійних лих (встановлення пожежної сигналізації, регулярне проведення медичного огляду), все це знижує вартість страхування.

Необхідно також зазначити, що з розвитком страхового ринку роль його інвестиційної функції зростає, адже існує світова тенденція щодо позиціонування страхової компанії як інституційного інвестора, котрий мобілізує капітал. Відповідно, інвестиційна функція страхового ринку реалізується через розміщення тимчасово вільних коштів на цінні папери, депозити банків, нерухомість [5].

Відтак, доцільно відмітити, що існує безліч позитивних впливів та переваг страхового ринку на економічне зростання країни (див. рис. 3):

Рис. 3. Інструменти впливу страхового ринку на економічне зростання країни

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Виходячи з цього, варто звернути увагу на те, що роль у макроекономічних відносинах визначається сутністю самого страхування як системи страхового захисту майнових інтересів юридичних та фізичних осіб. Тому, відповідно, обсяг страхування та загальних страхових внесків займає особливе місце в системі макро- та мікроекономічних відносин й може стати макроекономічним стабілізатором національної економіки [2]. Відтак, сутність страхування в рівній мірі пов'язана з використанням грошових коштів, адже їх наявність є обов'язковим аспектом фінансування. Крім того, страхування завжди здійснюється за наявності страхового випадку, який також пов'язаний з використанням страхових виплат.

Зважаючи на той факт, що у ринковій економіці страхування підприємств є універсальним інструментом, який формує фонди за участю страховальників, то, відповідно, страхування виступає одним із основних факторів розвитку економіки. А його роль полягає у створенні умов «продуктивного бізнесу», які стимулюють підприємців проводити більш активну політику впровадження інновацій, захищаючи їхню діяльність від несприятливих наслідків інноваційних ризиків. Однак, страхування може мати і парадоксальний зв'язок із інноваціями. З однієї сторони, воно сприяє інноваціям, захищаючи новаторів від зовнішніх стресів, уберігаючи їхній добробут, а з іншої – страхування може обмежити інновації, адаптуючи своє покриття до нових видів ризиків або пристосовуючи своє функціонування до технологічних змін. Але, зростання підприємницької мотивації до розробки нових ідей настільки сильне, що дозволяє певною мірою йти їм на ризик, оскільки все таки забезпечується захист від збитків при настанні страхового випадку [6].

Варто зазначити, що кількість застрахованих осіб та страхових випадків безпосередньо впливає на дохід страхових компаній, які, у свою чергу, зацікавлені у зниженні частоти страхових випадків. Адже коли страхова організація зазнає збитків, то в результаті вони позначаються і на її прибутку, і на зміцненні економіки в цілому. Тому, зниження страхових випадків сприяє накопиченню коштів страхових компаній, які у своїй сукупності стають джерелом інвестування у галузі економіки. Відтак, роль страхових компаній стосовно фінансової системи країни, полягає у тому, що:

- вони є платником податків, спрямовуючи грошові ресурси до бюджетної системи держави на різному регіональному чи муніципальному рівні;
- ресурси суб'єктів спрямовуються на страхування, у разі покриття непередбачених витрат;
- накопичені, зайві ресурси резервуються для створення системи майбутніх накопичень, які інвестуються найбільш вигідним чином, що, відповідно, зміцнює фінансову систему держави та економіку в цілому [4].

Безперечно, страхові компанії та їхня сукупна страхова діяльність є необхідною частиною будь-якої економічної системи. Її важливість полягає в наданні можливостей зниження фінансових та інших ризиків у разі непередбачуваної ситуації. А страхові послуги стимулюють малий та середній бізнес оберігати себе від можливих ризиків, настання яких може призвести до банкрутства. Все це позначається на розширенні економічного потенціалу країни. Відтак, перебуваючи в умовах невизначеності, страхові компанії відпрацьовують антикризові методи управління, що дозволяє сьогодні вижити страховому ринку. Більш того, за оцінками вітчизняних та закордонних експертів, в найближчі роки можна очікувати реального «страхового ажіотажу», якщо громадяни та керівники підприємств ще більше усвідомлять об'єктивну необхідність страхового захисту та розвитку фінансових послуг, які надаються населенню (іпотека, споживче кредитування, участь населення в операціях на ринку цінних паперів й ін.).

Однак, незважаючи на зовнішні позитивні показники, подальший розвиток страхового ринку залежить від прийняття державою продуманих системних програм, очікуваних фінансових, інтелектуальних та інших вкладень, адже державі достатньо виконати ряд законодавчих та адміністративних дій, які повинні реалізувати потужний економічний потенціал, закладений у страхуванні. Тому, можна стверджувати, що страхування є джерелом стабільного фінансування як для фінансових ринків, так і для економіки в цілому, оскільки воно сприяє довгостроковому кредитуванню та інвестиціям. А це пов'язано з тим, що страхові компанії набагато більше «орієнтовані на майбутнє», ніж інші фінансові інституції.

Як наслідок, страхування створює невидиму мережу солідарності між економічними агентами, поєднуючи їх у часі та просторі навколо загальних переваг та пріоритетів. Страхування реалізує концепцію солідарності за допомогою своїх фундаментальних принципів об'єднання, які агрегують та взаємопов'язують ризики шляхом встановлення ціни залежно від їхньої статистичної поширеності [1]. Відтак, зазначимо, що роль сучасного страхування різностороння: керуючи ризиками, воно дозволяє приватним особам та компаніям ризикувати та запроваджувати інновації; знижує рівень відсоткових ставок за рахунок зниження ймовірності дефолту та інвестування у довгострокові перспективи; змінює рівень та розподіл індивідуальних та загальних заощаджень, що призводить до більш оптимального розподілу капіталу. Відповідно, воно впливає на економічний цикл, характер економічного розвитку, а також розподіл доходів та ризиків між економічними агентами.

Висновки. Таким чином, визначено, що страхові компанії є важливою складовою фінансового ринку та входять до числа провідних інституційних посередників. Завдяки їх діяльності відбувається

консолідація заощаджень індивідуальних інвесторів, забезпечується рівновага на ринку капіталів через погодження пропозиції й попиту на фінансові ресурси, перерозподіляються і зменшуються фінансові ризики між консервативними та агресивними учасниками ринку, забезпечується підвищення ліквідності фінансових вкладень шляхом професійного портфельного управління активами. Тобто роль страхових компаній полягає у спрямуванні руху капіталу до результативних споживачів, ефективного використання якого дає можливість розміщувати ресурси суспільства в оптимальний спосіб, забезпечуючи при цьому захист майнових інтересів осіб та підтримання соціально-економічної стабільності у суспільстві.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зимовець, В.В., Зубик, С.П. Фінансове посередництво: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2004. 288 с.
2. Золотарьова, О. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 413–420.
3. Кляпків, Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38485/1/Klapkiv.pdf>
4. Лащик, І., Кондрат, І., Віблій, П., Білець, В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 5 (66). С. 105–113.
5. Махортов, Ю.О., Зюбін, В.М. Вплив інвестиційного потенціалу страхових компаній на розвиток економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. № 2. С. 139–144.
6. Пономарьова, О.Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №5. URL: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/166.pdf>
7. Формування та розвиток страхового ринку в Україні. URL: <https://studfile.net/preview/5015912/page:3/>
8. Фурман, В.М. Страхування та його роль у соціально-економічних процесах. *Фінанси України*. 2005. №8. С. 145–152.
9. Шишпанова, Н. О., Копайгора, О. О. Проблемні тенденції та напрями регулювання страхового ринку України в умовах трансформаційних змін. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 10. С. 76–82.

REFERENCES:

1. Zymovets V.V., Zubyk S.P. (2004). *Finansove poserednytstvo: navch. posibnyk* [Financial intermediation]. Kyiv: KNEU, 288 p. (in Ukrainian)
2. Zolotarova O.V. (2017). *Kliuchovi tendentsii ta priorityty rozvytku rynku strakhovykh posluh v Ukraini* [Key trends and priorities of the development of the insurance services market in Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, vol. 11, pp. 413–420.
3. Klapkiv Yu.M. *Rynok strakhovykh posluh: kontseptualni zasady, tekhnichni innovatsii ta perspektyvy rozvytku* [Insurance services market: conceptual foundations, technical innovations and development prospects]. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38485/1/Klapkiv.pdf> (accessed December 17, 2024)
4. Lashchuk I., Kondrat I., Viblyi P., Bilets V. (2020). *Strakhovyi rynek Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku* [Insurance market of Ukraine: current state and development prospects]. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk – Galician economic bulletin*, vol. 5(66), pp. 105–113.
5. Makhortov Yu.O., Ziubin V.M. (2010). *Vplyv investytsiinoho potentsialu strakhovykh kompanii na rozvytok ekonomiky* [The impact of the investment potential of insurance companies on economic development]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Bulletin of Donbas*, vol. 2, pp. 139–144.
6. Ponomarova, O.B. (2015). *Vyznachennia problem strakhovoho rynku ta yikh vyreshennia* [Identification of insurance market problems and their solutions]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, vol. 5. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/166.pdf> (accessed December 10, 2024)
7. *Formuvannia ta rozvytok strakhovoho rynku v Ukraini* [Formation and development of the insurance market in Ukraine]. Available at: <https://studfile.net/preview/5015912/page:3/> (accessed December 19, 2024)
8. Furman, V.M. (2005). *Strakhuvannia ta yoho rol u sotsialno-ekonomichnykh protsesakh* [Insurance and its role in socio-economic processes]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, vol. 8, pp. 145–152.
9. Shyshpanova N.O., Kopaihora O.O. (2021). *Problemni tendentsii ta napriamy rehuliuвання strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh transformatsiinykh zmin* [Problematic trends and directions of regulation of the insurance market of Ukraine in the conditions of transformational changes]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, vol. 10, pp. 76–82.